
Margot Light & A. J. R. Groom (eds.): **International Relations**. A handbook of current theory. SRP Ltd, Exeter 1985. 245 s.

Kun kirjan nimenä on *International relations. A handbook of current theory* sen sisällöstä ei synny erityisempää epäselvyyttä. Kyseessä on käsikirja, josta löytyvät kansainvälisen politiikan nykyiset teoriasuuntaukset. Nimi on sinänsä pätevä ja täsmällinen mutta vaatii näistä ominaisuuksistaan huolimatta tarkennusta. Kirjan esipuheessa toimittajat ovat katsoneet tarpeelliseksi ilmoittaa, että laadittu teos on enemmän valikoiva opas kuin kattava yleisesitys tai ensyklopedia. Tällaisen luonnehdinnan perusteella herää heti kysymys, mitä »valikoiva» itse asiassa merkitsee, ts. minkälaisin kriteerein kirjan materiaali on koottu. Nimen perusteella löytyy tietenkin yksi kriteeri: kohteena on nimenomaan »current theory» eikä esimerkiksi historiallinen kehitys tai tausta. Esipuheen maininta viittaa kuitenkin siihen, että kriteerejä on enemmän kuin yksi ja että niitä on sovellettu uusimman teorian sisälläkin. Samaan tapaan voidaan myös kysyä, mitä pyrkimys oppaan laatimiseen oikeastaan on tarkoittanut, eli millaiselle lukijakunnalle ja missä tarkoituksessa kirja on tehty.

Oppaan taustavoimana on joukko brittiläisiä tutkijoita, joiden tavoitteena yksinkertaisesti oli kansainvälisiä

suhteita käsittelevän kirjallisuuden analyysoiva kartoitus. Samanlainen tehtävä oli toteutettu kymmenisen vuotta aiemmin, jolloin siitä vastasi CAC:n (Centre for the Analysis of Conflict) piiriin kuulunut tutkijaryhmä. Molemmilla kerroilla aikomuksena oli vain laatia katsaus, joka selvittäisi valitsevan tilanteen alan kirjallisuudessa. Ja yhtäläillä molempina kertoina tavoite osoittautui liian rajalliseksi; katsausta oli laajennettava kirjallisuuden piiristä teoria-alojen sisällön tutkimiseen. Laajentaminen seurasi tehtävän mukana miltei itsestään. Erityisesti haluttiin kiinnittää huomiota muuttuviin ja kehittyvässä oleviin aloihin. Tältä pohjalta löytyy yksi peruskriteeri, jota käsikirjaan otettujen teoria-ainesten valinnassa on sovellettu: esipuheessa todetaan kirjan olevan arvioiva tutkielma, joka kohdistuu kehityvässä oleviin aloihin sekä niihin liittyvään kirjallisuuteen, jota tekijät pitävät tärkeinä.

Vilkaisu sisällysluetteloon osoittaa, että tärkeinä pidettyjä aloja ovat useimmat tutuksi tulleet kansainvälisen politiikan teorian kokonaisuudet. Kirjan lukujen otsikot sisältävät keskeisiä nimikkeitä; mukana ovat mm. valta ja auktoriteetti, konfliktit, sodat, integraatio, kehityskysymykset ja maailmanjärjestelmä ym. ym. Huomattavin valikoiva raja on ensinäkemältä siinä ettei marxilainen vaihtoehto löydy sisällysluettelosta. Indeksien puolelle tehty tarkistus osoittaaakin ettei Marxia kovin usein mainita. Mistään systemaattisesta hyljeksimisestä ei kuitenkaan ole kyse, sillä tähän piirteeseen vaikuttaa eräs toinen kriteeri, joka toimittajilla on ollut. Kirjan kohteena on nimittäin alan kehittyminen sellaisena kuin se näkyy viimeisimmän vuosikymmenen aikana, ja erityisesti anglosaksisen alueen kirjallisuudessa. Tästä syystä viittaukset teoreettikkoihin ja tutkimukseen — joita tehdään suorastaan stahanovilaista tahtia — kattavat maantieteellisesti lähinnä Pohjois-Amerikan ja Ison-Britannian. Koska rajaus on merkittävä ja periaatteellinen se saisi näkyä oppaan nimessäkin, esimerkiksi alaotsikossa. Nyt nimi aiheuttaa tarpeettoman laaja-alaisen vaikutelman.

Yllämainittuja kriteerejä toimittajat pitävät lähinnä teknisinä. Merkitykseltään niiden yli he nostavat käyttämänsä »älyllisen suodattimen», joka näkyy eri kirjoittajia yhdistävässä perusominaisuudessa eli kiinnostuksessa käsitteelliseen ajatteluun ja teorianmuodostukseen. Kriteeri tuntuu hieman triviaalilta kun kyseessä on juuri teoriaa koskeva opas, mutta toisaalta se myös osaltaan selittää kirjan muotoutumisen lopulliseen asuunsa. Artikkelien sisällöt nimittäin koostuvat yrityksistä sovittaa yhteen kirjallisuuden luettelointi ja tutkimussuuntausten käsitteistö. Teoksia, projekteja ja tutkijoiden nimiä on tietenkin ollut helppo luetella ja tällä osatekijällä onkin artikkeleissa selvä painotus. Pyrkimys liittää mukaan tarkempaa analyysiä tutkimussuuntauksista on paljolti jäänyt luetteloinnin varjoon. Kirja synnyttää väistämättä vaikutelman hieman epätoivoisesta yrityksestä mainita lyhyessä ajassa kaikki huomattavimmat tutkimukset ja esitellä li-

säksi niiden tausta. Tämän vuoksi katsauksista huokuu jonkinlainen henkinen hengästyminen, joka ajoittain häiritsee asian esittämistä.

Toimittajien puolustukseksi voidaan kuitenkin todeta, että kartoitava opastus kyllä tulee hoidetuksi hyvin vaikka sivuja on käytetty vain vähän yli kaksisataa. Mistään ensyklopediasta ei siis sivumäärän perusteella todellakaan ole kyse. Rajattuun tilaan mahdutettu asiasisältö sen sijaan on kiistattoman laaja. Lukijan tarpeista ja toiveista sitten riippuu, kuinka onnistuneena kompromissia laajuuden ja syvyyden välillä voi pitää. Parhaiten kirja toiminee oppaana suuntautumiselle kartoitetun alueen tarkempaan analysointiin. Hyvät tiedot omaava lukija voi tarkistaa puolittettuja ja tuntemattomia nimiä ja tehdä tarkennuksia tutkimuksen eri alojen sisällä; asiantuntematon lukijalle kirjaa taas voi varovasti suositella tiedonhankinnan lähteeksi — edellä esitettyine rajoituksineen.

Oppaan toimittajat toteavat ettei mukaan tulleita kirjoittajia yhdistä teoriakiinnostuksen lisäksi mikään erityinen käsitteellinen viitekehys. Tämä toteamus joutuu kyseenalaiseksi kun sitä välittömästi seuraa luettelo niistä oppaan kirjoittajista, jotka omassa työssään soveltavat maailmanjärjestelmäanalyysin lähestymistapaa: heitä on kolmestatoista peräti yhdeksän, joten yhteistä linjaa kyllä löytyy. Lisäksi käy myös ilmi, että CAC on tällekin ryhmälle ollut yhdistävänä instituutiona. Tällaiset tekijät eivät toki vielä luo selkeää »konsensusta» mutta niillä on oma vaikutuksensa, joka tulee oppaan esipuheessa todetuksi. Ennen kaikkea vaikutus ilmenee kiinnostuksessa maailmanjärjestelmänä pidetyn kokonaisuuden transaktioihin, prosesseihin ja rakenteisiin. Niiden sisällä puolestaan ovat legitimaatiokysymykset keskeinen kiinnostuksen kohde, mikä edelleen rajatummin suuntaa mielenkiintoa päätöksenteon alueelle.

Yhteisten näkemysten vaikutusta on haettava itse tekstin sisällöstä, sillä esiteltävinä olevat asia-alat eivät osoita yksipuolisuutta. Kansainvälisten suhteiden erityisteorioita on mukana seitsemän: valtakysymykset, konfliktit ja sodat, strategia, ulkopolitiikan analyysi, integraatio, antropologinen lähestymistapa sekä psykologinen teoria. Nämä sijoittuvat kirjan jälkimmäiseen jaksoon »Partial Theories», jonka päätteellä on vielä kokoava, yleinen kirjallisuuskartoitus omana lukunaan. Teorioiden esittelyä edeltää kirjan ensimmäinen osa, jonka aiheena on keskustelu paradigmoista. Myös se jakautuu seitsemään lukuun. Tällainen jako kahteen perusosaan on hallittu ratkaisu, joka mahdollistaa syventävän tarkastelun teorioiden lähdekohdista, joista sitten edetään osa-alueiden käsittelyyn. Kirjallisuusluetteloinnin voisi luulla hallitsevan erityisesti jälkimmäistä osaa mutta niin ei ole; teoreettisten mallien taustaa esitellään aivan yhtä innokkailla viittauksilla kuin osa-alueitakin. Menetelmänä on mainita tekstissä tutkijoiden nimiä, joihin on liitetty kunkin artikkelin (eli luvun) lopussa olevaan luetteloon viittaava numero. Juuri

tästä syystä kirja ensi silmäykseltä näyttää nimien ja numeroiden sekamelskalta. Menetelmä luonnollisesti pidentää viiteluetteloita itse tekstin kustannuksella, mistä erikoinen esimerkki on antropologiaa käsittelevä, kirjan lyhin, luku: tekstiä on vain kaksi ja puoli sivua mutta siihen mahdutettuja viitteitä on jouduttu luetteloimaan peräti viisi sivua.

Kirjan pisin luku on alkuun sijoitettu Michael Banksin (LSE) neljätoistasivuinen selvitys paradigmoja koskevasta keskustelusta. Kirjoittaja määrittää sen perusasetelmaksi kolme suuntausta: realismin, pluralismin ja strukturalismin. Tämän lähtökohdan perusteella on rakennettu myös muut luvut sekä ensimmäisessä että toisessa osassa. Banksin aloituksen jälkeen seuraa kunkin suuntauksen erillinen esittely, jossa realismia käsitellään erityisesti sen moraaliperusteista lähtien, pluralismia maailmanjärjestelmän kannalta ja strukturalismia uusrealismin tuomista näkökulmista.

Näistä esittelyistä kiinnostavin on strukturalismi, jonka määrittäminen tuottaa heti alkuun hankaluuksia. Michael Banks toteaa, että käsitettä käytetään kirjassa vain erottamaan realismin ja pluralismin ulkopuolelle jäävä paradigma, jonka omaehtoinen määrittely tarkemmin on hankalaa. Se ei ole muiden suuntausten tavoin akateemisen tutkimuksen tuote mutta omaa kuitenkin perinteitä klassisessa teoriassa. Ne ulottuvat Banksin mukaan laajalti aina varhaiskristillisistä ajatuksista Marxiin ja Leniniin asti, mitä ei ole riittävästi osattu tiedostaa. Tämä on kiintoisa näkemys, jota olisi ollut mukava seurata pidemmällekin, mutta siihen ei lyhyt sivumäärä valitettavasti anna mahdollisuuksia; argumenttien testaamiseksi on tyydyttävä seuraamaan kirjallisuusvihjeitä. Strukturalismista muuten voidaan todeta, että sen mukainen ajattelu heijastuu vahvasti koko kirjasta — arvatenkin tekijöiden oman tutkimusprofiiliin vuoksi. Toisaalta kyseessä on luonnollisesti myös heijastuma yleisemmästä ilmiöstä teorian piirissä eli valtiokeskeisen ajattelun jäämisestä taka-alalle.

On kuitenkin heti syytä varoittaa valtion aliarvioimisesta. Realistisen lähestymistavan jatkokehittäminen on kyennyt vastaamaan pluralismin tuomiin haasteisiin syrjäyttämättä valtiotoimijaa. Uusrealismin sisällöstä esittää Richard Little (University of Lancaster) oppaassa kiinnostavan tulkinnan, jossa hän painottaa realistien edustaneen strukturalistista ajattelua jo perinteisesti, ennen 1970-luvulla tehtyjä modifiointeja. Tukea väitteelleen kirjoittaja löytää itsensä Morgenthaun teksteistä, joiden perusteella hän kritisoi erityisesti Richard Ashleyä ja Graham Allisonia väitteistä, joiden mukaan strukturalismi olisi aivan uusi piirre realismissa. Artikkelinsa yhdestätoista sivusta Little omistaa verrattain paljon tilaa strukturalismin käsitteelle yhteiskuntatieteissä yleensä ja kansainvälisessä politiikassa erityisesti. Tästä esille nouseva ongelmatikka sisältää elementtejä, jotka tavalla tai toisella ovat esillä myös kirjan muissa artikkeleissa. Realismin

ja pluralismin välinen rajankäynti ja eri selitysmallien kaa-vailu tuntuu olevan se asetelma, joka laadittua opasta hallitsee.

Littlen näkemykset yhdessä Burtonin pluralismiesittelyn ja Banksin paradigma-analyysin kanssa muodostavat kirjan selvän ytimen. Siinä kiteytyy esipuheen lakoninen toteamus: »The study of international relations is changing and the literature is changing with it. This volume reflects the changes.»

TIMO VALTONEN